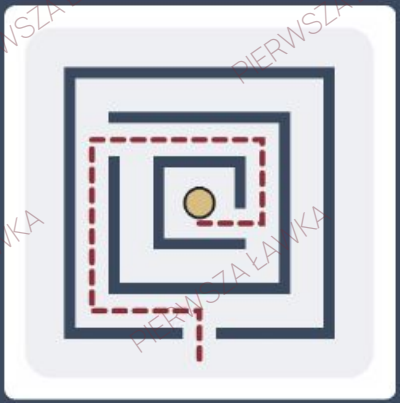
PIERWSZA ŁAWKA · ZESTAW KART PRACY · JĘZYK POLSKI · KLASA 8

Dział 4. Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka

Związki frazeologiczne (także z mitologii i Biblii) i przysłowia; synonimy, antonimy, wyrazy wieloznaczne i homonimy; słownictwo neutralne i wartościujące; słownictwo ogólnonarodowe i o ograniczonym zasięgu (archaizmy, kolokwializmy, terminy naukowe); zapożyczenia i neologizmy; style wypowiedzi; norma językowa i błąd językowy. Sześć kart pracy: teoria z przykładami, ćwiczenia, utrwalenie, zastosowanie i dwa równoległe sprawdziany – z pełnym kluczem odpowiedzi.

Karta	Temat	Zadania
1	**Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – najważniejsze wiadomości** Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka	5 zad. 18 pkt
2	**Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – ćwiczenia podstawowe** Sprawdzam, czy rozumiem podstawy	5 zad. 16 pkt
3	**Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – utrwalenie** Zadania o wyższym poziomie trudności	6 zad. 16 pkt
4	**Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – w praktyce** Tekst, źródło, doświadczenie lub sytuacja z życia	4 zad. 12 pkt
5	**Sprawdzian: Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – grupa A** 25 minut · 19 pkt	6 zad. 19 pkt
6	**Sprawdzian: Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – grupa B** 25 minut · 19 pkt	6 zad. 19 pkt

Jak korzystać z zestawu

- Karta 1 zawiera najważniejsze wiadomości i przykłady – od niej warto zacząć.
- Karty 2–4 to ćwiczenia podstawowe, utrwalenie oraz zastosowanie wiedzy w tekście, na źródle lub w sytuacji z życia.
- Karty 5 i 6 to równoległe sprawdziany (grupa A i grupa B) z tymi samymi typami zadań i tą samą punktacją – gotowe na lekcję.
- Każda karta mieści się na osobnych stronach i ma własną punktację – można ją wydrukować osobno jako pracę domową, kartkówkę lub zastępstwo.
- Klucz odpowiedzi do wszystkich kart znajduje się na końcu zestawu. Wersja DOCX pozwala dowolnie edytować zadania.

Materiał oryginalny. Podstawa programowa 2017 w brzmieniu z 2024 r. (Dz.U. 2024 poz. 996). Pisownia według zasad od 1.01.2026. Do użytku własnego i pracy z własnymi uczniami.

Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 18 pkt

Przypomnij sobie

- **Związek frazeologiczny** to stałe połączenie wyrazów o znaczeniu przenośnym, np. *bujać w obłokach* (marzyć). Nie zmieniamy jego składu. Błędem jest też łączenie dwóch związków w jeden: *odgrywać znaczenie* zamiast *odgrywać rolę* albo *mieć znaczenie*.

Związek z mitologii	Znaczenie	Skąd się wziął
syzyfowa praca	praca ciężka i bezowocna	Syzyf za karę wtaczał na górę głaz, który zawsze staczał się w dół
nić Ariadny	sposób wyjścia z trudnej sytuacji	Ariadna dała Tezeuszowi kłębek nici, by wyszedł z labiryntu Minotaura
stajnia Augiasza	ogromny nieporządek, zaniedbanie	Herakles oczyścił stajnie króla Augiasza, kierując do nich wody rzek
pięta Achillesa	czyjś słaby punkt	matka zanurzyła Achillesa w Styksie, trzymając go za piętę – tylko tam można go było zranić
puszka Pandory	źródło nieszczęść i kłopotów	Pandora otworzyła naczynie, z którego wydostały się nieszczęścia
koń trojański	podstęp, ukryte zagrożenie	Grecy ukryli się w drewnianym koniu i tak weszli do Troi
męki Tantala	cierpienie, gdy coś upragnionego jest blisko, ale nieosiągalne	Tantal stał w wodzie pod drzewem z owocami, a woda i owoce mu się wymykały

Związek z Biblii	Znaczenie
wieża Babel	zamieszanie, brak porozumienia (ludziom pomieszano języki)
miłosierny samarytanin	ktoś, kto bezinteresownie pomaga
syn marnotrawny	ktoś, kto wraca skruszony po okresie błędów
zakazany owoc	coś kuszącego, bo zabronionego
zakopać talent	zmarnować swoje zdolności (przypowieść o talentach)
hiobowe wieści	bardzo złe wiadomości (historia Hioba)
manna z nieba	coś dobrego, co zjawia się niespodziewanie

- **Relacje znaczeniowe.** Synonimy – wyrazy bliskoznaczne (*odważny – dzielny*). Antonimy – przeciwstawne (*odważny – tchórzliwy*). Wyraz wieloznaczny ma kilka powiązanych znaczeń (*ucho* człowieka, *ucho* igły). Homonimy tak samo brzmią, ale ich znaczenia nie mają ze sobą związku (*bal* – zabawa, *bal* – gruby pień).
- **Słownictwo ogólnonarodowe** zna każdy (*dom, woda, iść*). **O ograniczonym zasięgu**: terminy naukowe (*fotosynteza, orzeczenie*), archaizmy – wyrazy dawne (*waćpan, białogłowa, azaliż, onegdaj*), kolokwializmy – wyrazy potoczne (*spoko, ogarnąć, siema*), regionalizmy (*pyry* – ziemniaki).
- **Wzbogacanie słownictwa.** Zapożyczenia z innych języków: z francuskiego (*fotel, bagaż*), z niemieckiego (*ratusz, dach*), z włoskiego (*pomidor*), z angielskiego (*weekend, komputer*). Neologizmy – nowe wyrazy (*plażing*) i nowe znaczenia dawnych wyrazów (*mysz* komputerowa, *chmura* na pliki).
- **Słownictwo neutralne i wartościujące.** *Pies* – neutralny; *piesek* – ocena pozytywna; *kundel, psisko* – ocena negatywna. Wybór wyrazu zdradza stosunek nadawcy.

Styl	Gdzie go spotkasz	Cechy
potoczny	rozmowa z kolegą, czat	kolokwializmy, emocje, skróty, wykrzyknienia
urzędowy	podanie, regulamin, zawiadomienie	stałe formuły (*uprzejmie proszę*), precyzja, brak emocji
naukowy	podręcznik, encyklopedia	terminy, definicje, dane, zdania złożone
publicystyczny	artykuł, wywiad, reportaż	ocena i perswazja, ciekawe tytuły, pytania do czytelnika
artystyczny	literatura	środki stylistyczne, obrazowość, może łączyć inne style

- **Norma wzorcowa** obowiązuje w wypowiedziach oficjalnych i na egzaminie (*tę książkę, w każdym razie*). **Norma użytkowa** dopuszcza w codziennych rozmowach niektóre formy potoczne (np. *tą książkę* w bierniku). **Błąd językowy** narusza normę: *poszłem, wziąść, w każdym bądź razie, bynajmniej* w znaczeniu *przynajmniej*, *cofnąć się do tyłu*.

Frazeologia i słownictwo

syzyfowa praca – praca ciężka i bezowocna

wieża Babel – zamieszanie, brak porozumienia

styl urzędowy: stałe formuły, np. uprzejmie proszę

w każdym razie (nie: w każdym bądź razie)

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Co znaczy i skąd pochodzi związek *syzyfowa praca*?

To praca ciężka, żmudna i bezowocna. Pochodzi z mitu o Syzyfie: bogowie kazali mu wtaczać na górę głaz, który tuż przed szczytem zawsze staczał się w dół. Do tego mitu nawiązuje też tytuł powieści Stefana Żeromskiego *Syzyfowe prace*.

Przykład 2. Popraw zdanie: *W każdym bądź razie ta książka odegrała duże znaczenie.*
W każdym razie ta książka miała duże znaczenie (albo: *odegrała dużą rolę*). Błąd polegał na skrzyżowaniu dwóch związków: *w każdym razie* + *bądź co bądź* oraz *mieć znaczenie* + *odegrać rolę*.

Przykład 3. Określ styl zdania *Zwracam się z uprzejmą prośbą o zwolnienie mnie z zajęć w dniu 15 maja.*
Styl urzędowy: stała formuła grzecznościowa, konstrukcja rzeczownikowa (*z prośbą o zwolnienie*), dokładna data, brak emocji.

Zadania

1 **Połącz związek frazeologiczny z jego znaczeniem. Wpisz literę.** ___ / 4 pkt

1. syzyfowa praca
2. nić Ariadny
3. pięta Achillesa
4. puszka Pandory

a) słaby punkt
b) źródło nieszczęść i kłopotów
c) ciężka, bezowocna praca
d) sposób wyjścia z trudnej sytuacji

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

2 **Połącz związek frazeologiczny z Biblii z jego znaczeniem. Wpisz literę.** ___ / 4 pkt

1. wieża Babel
2. syn marnotrawny
3. miłosierny samarytanin
4. zakazany owoc

a) coś kuszącego, bo zabronionego
b) ktoś, kto bezinteresownie pomaga
c) ktoś, kto wraca skruszony po okresie błędów
d) zamieszanie i brak porozumienia

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

3 **Przyporządkuj wyrazy do właściwej kolumny.** ___ / 6 pkt

waćpan białogłowa spoko siema fotosynteza orzeczenie

archaizm	kolokwializm	termin naukowy

4 **Który wyraz jest zapożyczeniem z języka niemieckiego?** ___ / 1 pkt

A. weekend **B.** ratusz **C.** pomidor **D.** fotel

Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – ćwiczenia podstawowe

KARTA 2/6

Sprawdzam, czy rozumiem podstawy

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 16 pkt

Pamiętaj: syzyfowa praca – praca ciężka i bezowocna

1 Uzupełnij związki frazeologiczne. Wpisz brakujący wyraz. ___ / 5 pkt

1. stajnia _____ – ogromny nieporządek
2. koń _____ – podstęp, ukryte zagrożenie
3. męki _____ – cierpienie, gdy coś upragnionego jest nieosiągalne
4. hiobowe _____ – bardzo złe wiadomości
5. zakopać _____ – zmarnować zdolności

2 Przyporządkuj wypowiedzi do stylów. ___ / 4 pkt

Ale czad, idziemy na koncert! Uprzejmie proszę o wydanie duplikatu legitymacji szkolnej.
Fotosynteza zachodzi w chloroplastach komórek roślinnych.
Czy nasze miasto naprawdę dba o rowerzystów? Wątpię.

styl potoczny	styl urzędowy	styl naukowy	styl publicystyczny

3 Zastąp wyróżnione kolokwializmy wyrazami neutralnymi. Zapisz te wyrazy. ___ / 4 pkt

1. Ten film był **odlotowy**. → _____
2. Nie mam **kasy** na bilet. → _____
3. Muszę **ogarnąć** pokój. → _____
4. Kolega mnie **wkurza**. → _____

4 Które zdanie zawiera błąd frazeologiczny? ___ / 1 pkt

A. Ta decyzja odegrała duże znaczenie.
B. Ta decyzja miała duże znaczenie.
C. Ta decyzja wywarła duży wpływ.
D. Ta decyzja odegrała dużą rolę.

5 Wyjaśnij, czym różnią się homonimy od synonimów. Podaj po **jednym** przykładzie. ___ / 2 pkt

Sprawdzian: Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – grupa A

KARTA 5/6

25 minut · 19 pkt

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 19 pkt

1 **Połącz związek frazeologiczny z jego znaczeniem. Wpisz literę.** ___ / 4 pkt

1. syzyfowa praca	a) bardzo złe wiadomości
2. wieża Babel	b) źródło nieszczęść i kłopotów
3. puszka Pandory	c) ciężka, bezowocna praca
4. hiobowe wieści	d) zamieszanie i brak porozumienia

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

2 **Z jakich opowieści pochodzi związek *pięta Achillesa*?** ___ / 1 pkt

A. z mitu o Heraklesie **B.** z mitów o wojnie trojańskiej

C. z mitu o Demeter i Korze **D.** z mitu o Dedalu i Ikarze

3 **Przyporządkuj wyrazy do właściwej kolumny.** ___ / 6 pkt

waćpan onegdaj spoko wkurzać weekend fotel

archaizm	kolokwializm	zapożyczenie

4 **Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.** ___ / 3 pkt

1. W podaniu do dyrektora szkoły stosujemy styl urzędowy.	P	F
2. Wyrażenie *w każdym bądź razie* jest zgodne z normą wzorcową.	P	F
3. Wyraz *bal* (zabawa) i wyraz *bal* (gruby pień) brzmią tak samo, ale mają różne znaczenia.	P	F

5 **Znajdź w tekście trzy błędy językowe. Zapisz poprawione wyrażenia.** ___ / 3 pkt

Ta książka odegrała duże znaczenie w moim życiu. Bynajmniej tak mi się wydaje. Chcę ją jeszcze raz wziąść do ręki.

Podgląd • Pierwsza Ławka

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – zestaw 6 kart pracy z kluczem i powtórką, klasa 8

Podgląd pokazał 6 z 18 stron. Pełna wersja: 18 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Karta 1: Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – najważniejsze wiadomości – 5 zadań, 18 pkt
- Karta 2: Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – ćwiczenia podstawowe – 5 zadań, 16 pkt
- Karta 3: Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – utrwalenie – 6 zadań, 16 pkt
- Karta 4: Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – w praktyce – 4 zadania, 12 pkt
- Karta 5: Sprawdzian: Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – grupa A – 6 zadań, 19 pkt
- Karta 6: Sprawdzian: Słownictwo i frazeologia, zróżnicowanie języka – grupa B – 6 zadań, 19 pkt

Karta 1 przypomina najważniejsze wiadomości z przykładami.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail

pierwszalawka.pl/material/jezyk-polski-klasa-8-dzial-04-slownictwo-i-frazeologia-zroznicowanie-jezyka-zestaw